

Πολιτικές χρήσεις του αθλητισμού στο δρόμο προς τον Εμφύλιο: από την κηδεμονία των Άγγλων σε αυτή των Αμερικανών (2/1945-12/1947)

Γιαννούκος, Ι.^{1*}, Αλμπανίδης, Ε.¹, Χουμεριανός, Μ.², Λαπαρίδης, Κ.¹

¹Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

²Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη διερευνά τον ρόλο του αθλητισμού την περίοδο του ελληνικού Εμφυλίου. Εστιάζει στην περίοδο της «λευκής τρομοκρατίας», έως και λίγο μετέπειτα της εξαγγελίας του δόγματος Τρούμαν κατά την οποία εδραιώνεται ο αντικομμουνισμός ως επίσημη διεθνής πολιτική και η Ελλάδα περνά από την κηδεμονία των Άγγλων σε αυτή των Αμερικανών. Η κυβερνητική και βρετανική πολιτική της «λευκής τρομοκρατίας» απέναντι στα μέλη του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) και εν γένει στους δημοκρατικούς πολίτες και η περίοδος των εξοριών στους κομμουνιστές την περίοδο του δόγματος Τρούμαν, αποτυπώνεται και στον αθλητισμό, ο οποίος αντανακλά τις παραπάνω πολιτικές εξελίξεις. Τόσο το ποδόσφαιρο από την πλευρά των Άγγλων, όσο και το μπάσκετ από την πλευρά των Αμερικανών αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο των ευρύτερων πολιτικών τους επιδιώξεων, που αφορούσαν αφενός τον εκτοπισμό του ΕΑΜ από το πολιτικό προσκήνιο και αφετέρου την πάταξη του κομμουνισμού. Από την πλευρά της Αριστεράς ο αθλητισμός, αξιοποιήθηκε ως ένα μέσο επιτέλεσης της ταυτότητας των εξόριστων αθλητών και ως ένας τρόπος συμβολικής αντίστασης στην εξορία. Ακόμη, μέσα από τον έντυπο λόγο του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος, ο αθλητισμός προβλήθηκε ως ιδεατό μέσο ενδυνάμωσης του έθνους, στην κατεύθυνση της εδραίωσης μιας λαοκρατικής κοινωνίας μέσα από τον αγώνα του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος, απέναντι στον κυβερνητικό/εθνικό στρατό.

Λέξεις κλειδιά: «λευκή τρομοκρατία», ελληνικός Εμφύλιος, πολιτική και αθλητισμός, βρετανικά/αμερικανικά σπορ.

Ιστορικό πλαίσιο της έρευνας

Η διεκδίκηση της πολιτικής πρωτοβουλίας, για την ανάληψη της εξουσίας στη μετακατοχική Ελλάδα έχει ήδη ξεκινήσει πριν την απελευθέρωση της χώρας από τους Γερμανούς. Η εξουσία διακυβεύεται τόσο από τις ελληνικές φιλοβρετανικές εξόριστες κυβερνήσεις, όσο από την άλλη μεριά και από το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ)¹ που πρωτοστάτησε στην αντίσταση και στην

¹ Το ΕΑΜ συγκροτήθηκε από τέσσερα κόμματα και ειδικότερα από το ΚΚΕ με εκπρόσωπο τον Λευτέρη Αποστόλου, από το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδος με εκπρόσωπο τον Χρήστο Χωμενίδη, από την Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας με

Διεύθυνση αλληλογραφίας:

Ιωάννης Γιαννούκος
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Πανεπιστημιούπολη, 69100 Κομοτηνή

E-mail:

giannoukosg123@gmail.com

απελευθέρωση της χώρας από τον Άξονα. Η στάση των ενόπλων δυνάμεων στη Μέση Ανατολή κατά την οποία η Επιτροπή Εθνικής Ενότητας Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων Μέσης Ανατολής (ΕΕΕΕΕΔΜΑ)² προσέγγισε τον Εμμανουήλ Τσουδερό³ για να του απευθύνει αίτημα για τη σύμπραξή του με την Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ)⁴ αποτελεί μία πρώτη προσπάθεια για δημιουργία κυβέρνησης στη μετακατοχική Ελλάδα. Η άρνηση του Τσουδερού πυροδότησε ένα κίνημα ένοπλων αντιδράσεων στη Μέση Ανατολή ως ένδειξη στήριξης στο ΕΑΜ το οποίο τερματίστηκε με την παρέμβαση των Άγγλων.

Κατά τη συμφωνία του Λιβάνου,⁵ το ΕΑΜ προσχώρησε στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας του Παπανδρέου, ο διορισμός του οποίου είχε εγκριθεί προηγουμένως από τους Άγγλους, που στόχευαν να αποδυναμώσουν το ΕΑΜ και να εγκαθιδρύσουν κυβέρνηση στην Ελλάδα υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου, εκφραστή των βρετανικών συμφερόντων.⁶ Η κυβέρνηση του Τσώρτσιλ κατηγορήθηκε σφοδρότατα από την αντιπολίτευση λόγω της επιλογής της να εμπλακεί στα εσωτερικά θέματα σύμμαχων χωρών, όπως αυτά της Ελλάδας. Ακόμη, στο συνέδριο του Λιβάνου, το ΕΑΜ ως ένδειξη καλής θέλησης για συνεργασία, βρέθηκε απολογούμενο για τη στάση στη Μέση Ανατολή την οποία αποκήρυξε, ως αποτέλεσμα των χειρισμών του Παπανδρέου, παρότι δεν ευθυνόταν το ίδιο για αυτή.⁷ Κατόπιν του συνεδρίου του Λιβάνου,⁸ η εξόριστη κυβέρνηση Παπανδρέου και οι Άγγλοι, εργάζονται στην κατεύθυνση αφοπλισμού του Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (ΕΛΑΣ), καθώς ως έμπειρος και οργανωμένος στρατός μπορούσε να σταθεί απέναντι στις βρετανικές και κυβερνητικές επιδιώξεις για ανάληψη της εξουσίας. Το Σεπτέμβριο του 1944, πέντε μήνες μετά τη συμφωνία του Λιβάνου, υπογράφεται η συμφωνία της Καζέρτας⁹ κατά την οποία συμφωνήθηκε οι αντιστασιακές οργανώσεις -συνεπώς και ο ΕΛΑΣ- να τεθούν κάτω από τον κυβερνητικό έλεγχο και άρα εμμέσως κάτω από τον έλεγχο του Σκόμπυ, των αρχηγού των εν Ελλάδι βρετανικών

εκπρόσωπο τον Ηλία Τσιριμώκο και από το Αγροτικό Κόμμα Ελλάδος με εκπρόσωπο τον Απόστολο Βογιατζή. Πετρόπουλος, Γ. (2001, Σεπτέμβριος 27). Η ίδρυση του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου. *Ριζοσπάστης*, σ. 23. Σημαντικά πρόσωπα του ΕΑΜ υπήρξαν οι «Γιάννης Ζέβγος, Γιάννης Ιωαννίδης, Μήτσος Παρτσαλίδης, Μιλτιάδης Πορφυρογένης, Πέτρος Ρούσος, Γιώργης Σιάντος, Χρύσα Χατζηβασιλείου». Σκαλιδάκης Γιάννης, *Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (1944) Ένας τύπος επαναστατικής εξουσίας Πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές παράμετροι*, Διδακτορική Διατριβή., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 329.

² Η ΕΕΕΕΕΔΜΑ συγκροτήθηκε από μέλη (αξιωματικούς της αεροπορίας και του στρατού) της Αντιφασιστικής Στρατιωτικής Οργάνωσης και από κάποια ακόμη δημοκρατική οργάνωση αξιωματικών. Επικεφαλής της είχε τεθεί ο Μάρκος Κλαδάκης. Σκαλιδάκης: *Πολιτική*, σελ. 538.

³ Ο Τσουδερός υπήρξε ο τελευταίος πρωθυπουργός της χώρας πριν την υποδούλωσή της στις δυνάμεις του άξονα. Με την κατοχή της χώρας διέφυγε με την κυβέρνησή του στο εξωτερικό.

⁴ Η ΠΕΕΑ δημιουργήθηκε με την πρωτοβουλία του ΕΑΜ και αποτέλεσε την κυβέρνηση που διοίκησε σε πρώτη φάση τις απελευθερωμένες από τους Γερμανούς περιοχές. Στο εσωτερικό η ΠΕΕΑ αναγνωριζόταν ως η επίσημη κυβέρνηση λόγω της δημοφιλίας του ΕΑΜ στην κατοχή και ήταν ιδεολογικά αντίθετη με τα προτάγματα της εξόριστης αστικής κυβέρνησης η οποία διέφυγε στο εξωτερικό κατόπιν της έλευσης της γερμανικής κατοχής. Κεντρικά πρόσωπα της ΠΕΕΑ μεταξύ άλλων ήταν ο πρώτος πρόεδρος της Ευριπίδης Μπακιρτζής και ο Αλέξανδρος Σβώλος.

⁵ Πετρόπουλος, Γ. (2001, Σεπτέμβριος 9). Η είσοδος του ΕΑΜ στην κυβέρνηση «Εθνικής Ενότητας». *Ριζοσπάστης*, σ. 10.

⁶ Koutsoponagou Panagioula, *The British press and Greek politics. 1943-1949*, PhD diss., School of Economics and Political Science, London 1996, p. 63.

⁷ "National Liberation Front. (ΕΑΜ). White Book May 1944-March 1945", New York: Greek American Council no. 6.

⁸ Το συνέδριο του Λιβάνου και η συμφωνία του Λιβάνου αναφέρονται στο ίδιο γεγονός.

⁹ Η συμφωνία της Καζέρτας υπογράφηκε στις 26/9/1944 και αφορούσε την υποταγή του ΕΛΑΣ στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας με απώτερο στόχο τη διάθεσή του στον Σκόμπυ. Οι εμπλεκόμενες μεριές ήταν η κυβέρνηση εθνικής ενότητας του Παπανδρέου και οι αντιστασιακές κατοχικές οργανώσεις (ΕΑΜ ΕΔΕΣ). Ραφαηλίδης, Βασίλης. *Ιστορία (Κωμικοτραγική) του Νεοελληνικού Κράτους 1830-1974*. Εκδόσεις του εικοστού πρώτου, Αθήνα 2010, σελ. 179,180.

στρατευμάτων.¹⁰ Στις 18 Οκτωβρίου 1944, 6 μέρες μετά την απελευθέρωση της Αθήνας από τους Γερμανούς και αφού η κυβέρνηση είχε καταφθάσει στην Αθήνα, ο Παπανδρέου εκφωνεί λόγο στον οποίο αναφέρει τους Άγγλους ως απελευθερωτές, μειώνοντας έτσι τον ρόλο της εγχώριας αντίστασης,¹¹ ενώ ταυτόχρονα κάνει λόγο για λαοκρατία και κοινωνική δικαιοσύνη.¹² Οι κυβερνητικές προσπάθειες για αποπλισμό του ΕΛΑΣ εντείνονται το επόμενο διάστημα, με αποκορύφωμα τις άνευ κυβερνητικής εντολής πιέσεις του Σκόμπυ¹³ προς τον ΕΛΑΣ για παράδοση των όπλων. Ως αποτέλεσμα, την 1η Δεκέμβρη 1944, αποχωρούν οι εαμίτες από την κυβέρνηση εθνικής ενότητας.¹⁴ Όλα τα παραπάνω οδηγούν στη μάχη της Αθήνας ή στα λεγόμενα Δεκεμβριανά. Οι αντιμαχόμενες πλευρές είναι οι αστικές ελληνικές κυβερνητικές δυνάμεις σε συνεργασία με τους Άγγλους και πρώην συνεργάτες των Γερμανών όπως τους ταγματασφαλίτες και την οργάνωση Χ,¹⁵ εναντίον του ΕΛΑΣ, ο κύριος όγκος του οποίου βρισκόταν στα βουνά, δηλαδή μακριά από τις πολιτικές εξελίξεις που συντελούνται στην Αθήνα.¹⁶ Οι συμφωνίες της Βάρκιζας και της Γιάλτας¹⁷ που υπογράφονται τον Φλεβάρη του 1945 αφορούν αφενός τη συνθηκολόγηση του ηττημένου ΕΑΜ-ΕΛΑΣ με τις ελληνικές και ξένες αστικές δυνάμεις και την παράδοση των όπλων του και αφετέρου το μοίρασμα του κόσμου σε σφαίρες επιρροής από τους τρεις μεγάλους νικητές του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (Αγγλία, Σοβιετική Ένωση και ΗΠΑ). Στο εξής, η στάση στη Μέση Ανατολή εργαλειοποιείται από την κυβέρνηση για να νομιμοποιήσει τις διώξεις, φυλακίσεις και τους κοινωνικούς αποκλεισμούς των δημοκρατικών μελών της κοινωνίας και των εαμιτών. Πρόκειται για την περίοδο της «λευκής τρομοκρατίας», όρος ο οποίος χρησιμοποιείται για να περιγράψει ακριβώς αυτές τις διώξεις οι οποίες στόχευαν στον εκτοπισμό του ΕΑΜ που ήταν αντίθετο στην ιμπεριαλιστική πολιτική των Άγγλων.¹⁸ Η συγκρότηση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ), συνιστούσε την απάντηση των δημοκρατικών πολιτών απέναντι σε αυτή την κυβερνητική και βρετανική πολιτική. Στο εξής ακολουθεί ο τριετής Εμφύλιος Πόλεμος μεταξύ του ΔΣΕ και του Εθνικού/κυβερνητικού Στρατού (ΕΣ). Η 28η Οκτωβρίου ορίζεται ως η μέρα ίδρυσης του γενικού αρχηγείου του ΔΣΕ,¹⁹ παρότι είχαν νωρίτερα συγκροτηθεί ομάδες διωκόμενες στο βουνό. Ταυτόχρονα με τα παραπάνω, τον Σεπτέμβριο του 1946 το δημοψήφισμα που αφορούσε στο πολιτειακό ζήτημα επανάφερε τον Βασιλιά Γεώργιο στην Ελλάδα που δρούσε ως εγγυητής της βρετανικής πολιτικής.

Κομβικό σημείο του Εμφυλίου αποτελεί το πέρασμα της πολιτικής πρωτοβουλίας στην Ελλάδα από τους Άγγλους στους Αμερικανούς. Ειδικότερα η ήττα του Τσώρτσιλ στις εκλογές του 1945 και η άνοδος του Άτλυ, προέδρου του εργατικού κόμματος, σηματοδοτεί μία νέα βρετανική πολιτική

¹⁰ Ραφαηλίδης: *Ιστορία*, σελ. 175-179.

¹¹ Παπανδρέου, Γ. (1944, Οκτώβριος 19). Ο Ιστορικός Λόγος του Πρωθυπουργού κ. Παπανδρέου. *Δημοκρατική Σημεία. Επίσημο Όργανο του ΕΔΕΣ*, σ. 1.

¹² Χατζηιωσήφ Χρήστος: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα* (Δ τόμος). Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

¹³ Ο Ρόναλντ Σκόμπυ ήταν ο αρχηγός των βρετανικών στρατευμάτων που βρίσκονταν στην Ελλάδα.

¹⁴ Εφ. *Ριζοσπάστης* 22.11.1996. Οι κυβερνήσεις της περιόδου 1944 έως τις εκλογές του 1946, σελ 12.

¹⁵ Ραφαηλίδης: *Ιστορία*, σελ. 184,185. – Απελευθέρωση της Αθήνας, Σκηνοθεσία: Βαγγέλης Σερντάρης. Αθήνα, CA: ERT AE, 2007.

¹⁶ Χατζής, Θανάσης: *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε*. Δωρικός, Αθήνα 1983, σελ. 20-22.

¹⁷ Στις 12 Φλεβάρη 1945 πραγματοποιήθηκε η συμφωνία της Βάρκιζας στην ομώνυμη περιοχή μεταξύ ΕΑΜ και της κυβέρνησης Πλαστήρα. Στις 4 Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε η συμφωνία της Γιάλτας στην ομώνυμη περιοχή μεταξύ των πολιτικών αρχηγών της Αμερικής, Σοβιετικής Ένωσης και Αγγλίας. Κατά αυτήν έγινε το μοίρασμα του κόσμου σε σφαίρες επιρροής μεταξύ των τριών χωρών που προαναφέρθηκαν.

¹⁸ Μαργαρίτης Γιώργος. Ο Εμφύλιος Πόλεμος, στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού* (επιμ.) Μοσχούδης Θάνας, Βασιλάκης Γιάννης και Αποστολοπούλου Μαρία. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2004.

¹⁹ “Οι αγώνες του Δημοκρατικού Στρατού της Ελλάδας”, Εκδοτικό ελεύθερης Ελλάδας 1947, σελ. 2-8.

απέναντι στα διεθνή ζητήματα της Αγγλίας, μεταξύ των οποίων και η εμπλοκή της στα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας. Η κυβέρνηση Άτλν, επιχειρεί να απεμπλακεί από τον ελληνικό Εμφύλιο και λειτουργεί επηρεάζοντας την Αμερική να το πράξει.²⁰ Τελικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) αποφασίζουν να εμπλακούν στα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας και το Μάρτιο του 1947 εξαγγέλλουν το δόγμα Τρούμαν²¹ σύμφωνα με το οποίο αποφασίστηκε οικονομική βοήθεια προς την Ελλάδα και την Τουρκία με στόχο να αποτραπεί η εξάπλωση της εκ της Σοβιετικής Ένωσης κομμουνιστικής απειλής. Με το δόγμα Τρούμαν εδραιώνεται ο αντικομμουνισμός ως επίσημη διεθνής πολιτική, ενώ με το σχέδιο Μάρσαλ²² εφαρμόστηκε η οικονομική στήριξη των ΗΠΑ για την ανάπτυξη και ανοικοδόμηση της ελληνικής οικονομίας.²³ Ο ελληνικός Εμφύλιος από το δόγμα Τρούμαν και εξής, αποτελεί την πρώτη φάση του Ψυχρού Πολέμου, ο οποίος αντανάκλασε στο εγχώριο σκηνικό την πολιτική και ιδεολογική σύγκρουση των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανάδειξη των λειτουργιών του αθλητισμού κατά την περίοδο της λευκής τρομοκρατίας έως και το πέρας της πολιτικής πρωτοβουλίας στην Ελλάδα από τους Άγγλους στους Αμερικανούς. Δίνεται έμφαση στον τρόπο που αξιοποιήθηκε ο αθλητισμός τόσο από την πλευρά της Αριστεράς, όσο και από την άλλοτε φιλοβρετανική και άλλοτε φιλοαμερικανική κυβερνητική πλευρά. Οι ερευνητικοί άξονες αφορούν **α)** τις λειτουργίες του αθλητισμού κατά την κηδεμονία της χώρας τόσο από τους Άγγλους όσο και από τους Αμερικανούς, **β)** τις λειτουργίες του αθλητισμού από την πλευρά της Αριστεράς. Η έρευνα βασίστηκε στον τύπο της εποχής και ειδικότερα στις εφημερίδες: *Αθλητισμός*, *Αθλητική Ηχώ*, *Καθημερινή*, *Ριζοσπάστη*, *Εθνικό Κήρυξ*, *Δημοκρατική Σημαία* και στο περιοδικό *Δελτίον ΣΕΓΑΣ*.

«Αθλητική λευκή τρομοκρατία» και αθλητική αντικομμουνιστική τακτική

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η περίοδος της λευκής τρομοκρατίας²⁴ αφορά την περίοδο διώξεων των δημοκρατικών μελών της κοινωνίας σε όλα τα επίπεδα. Η παραπάνω τακτική που ακολούθησε τη συμφωνία της Βάρκιζας μπορεί να αναγνωσθεί και στην αθλητική κίνηση της περιόδου. Στις 23 Ιουλίου 1945 γίνεται αναφορά από την εφημερίδα *Αθλητισμός* σε δίωξη που υπέστησαν Έλληνες αθλητές από Άγγλους στην προσπάθειά τους να μεταβούν στο Παναθηναϊκό Στάδιο για προπόνηση. Για άγνωστο λόγο, κάποιοι Άγγλοι απαγόρευσαν στους Έλληνες αθλητές να εισέλθουν σε αυτό.²⁵ Ο τίτλος του άρθρου αναφέρει ως κύριο υπεύθυνο τον ΣΕΓΑΣ στην προκειμένη περίπτωση και όχι τους Άγγλους αφού τιτλοφορείται ως εξής: «Έχει συγκινήσει άραγε τον ΣΕΓΑΣ η εκδίωξη των πρωταθλητών

²⁰ Paravantes, Spero Simeon: *Britain and the United States in Greece: Anglo-American Relations and the Origins of the Cold War*. International Library of Twentieth Century History, London 2020.

²¹ Μετά την επιλογή της Αγγλίας να σταματήσει να επηρεάζει/καθορίζει τη μετά τον πόλεμο πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα, το έργο αυτό αναλαμβάνει η Αμερική. Τον Απρίλιο του 1947, κατόπιν της εξαγγελίας του δόγματος Τρούμαν η πολιτική πρωτοβουλία πλέον στην Ελλάδα περνάει στα χέρια της Αμερικής. Η οικονομική βοήθεια που εξαγγέλθηκε με το δόγμα Τρούμαν προς την Ελλάδα, αλλά και ευρύτερα και προς άλλα ευρωπαϊκά έθνη στόχευε στην εξάλειψη του κομμουνισμού, ο οποίος μπορεί να προέκυπτε είτε ως επιρροή από τα έξω προς τα μέσα (από την επιρροή των χωρών με τη Σοβιετική Ένωση), είτε εκ των έσω, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου το ΕΑΜ κυριαρχούσε στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις, λόγω της μεγάλης του συνεισφοράς στην αντίσταση.

²² Το σχέδιο Μάρσαλ αποτέλεσε το σχέδιο για την ανοικοδόμηση της ελληνικής οικονομίας, ως αποτέλεσμα του δόγματος Τρούμαν. Ορισμένα από τα βασικά σημεία του σχεδίου για την Ελλάδα αφορούσαν την κατασκευή υποδομών γενικότερα, αλλά και υποδομών παραγωγής ενέργειας κ.α.

²³ Βετσόπουλος, Απόστολος. *Η Ελλάδα και το Σχέδιο Μάρσαλ Η μεταπολεμική ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας*. Gutenberg, Αθήνα 2007.

²⁴ Ο όρος «λευκή τρομοκρατία» αφορά τις διώξεις (φυλακίσεις, εξορίες, κοινωνικούς αποκλεισμούς) εις βάρος των μελών του ΕΑΜ και του ΚΚΕ που επακολούθησαν μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας.

²⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 23.7.1945. τεύχ. 43. Έχει συγκινήσει άραγε τον ΣΕΓΑΣ η εκδίωξη των πρωταθλητών μας από τους Άγγλους εις το Στάδιο; σελ. 1.

μας από τους Άγγλους εις το Στάδιο;». Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και η εφημερίδα *Ριζοσπάστης* σε δημοσίευσμά της στις 21 Ιουλίου 1945 αναφέροντας ότι Άγγλοι στρατιώτες με την απειλή όπλου απαγόρευσαν της είσοδο σε Έλληνες αθλητές προκαλώντας την αντίδραση των παρευρισκομένων οι οποίοι φώναζαν πως το Στάδιο είναι ελληνικό.²⁶ Παρότι ο *Ριζοσπάστης* αναφέρει πως μεταξύ των αθλητών ήταν πολλοί Ολυμπιονίκες και Βαλκανιονίκες, εντούτοις δεν γίνεται ονομαστική αναφορά σε αυτούς από καμία από τις δύο εφημερίδες. Ακόμη μία συνήθης πρακτική εναντίον των δημοκρατικών αθλητών ήταν ο εργασιακός τους αποκλεισμός. Τον Μάρτιο 1945, ο Βαλκανιονίκης Μαυραπόστολος, ο οποίος μέχρι τότε κρατούνταν φυλακισμένος κατηγορούμενος για συμμετοχή στη στάση της Μέσης Ανατολής, αποφυλακίστηκε ως μη μετάσχων, ενώ λίγο αργότερα απολύθηκε τελικά από την εργασία του με την κατηγορία του στασιαστή. Ομοίως και οι αθλητές Σταύρος Βελκόπουλος και Στέλιος Στρατάκος απολύθηκαν από τη δουλειά τους με την ίδια αιτιολογία.²⁷

Πέρα όμως από τον εργασιακό αποκλεισμό, ο Βελκόπουλος εξορίστηκε λόγω πολιτικών φρονημάτων αφού κατά την περίοδο της Κατοχής επέδειξε έντονη αντιστασιακή δράση μέσα στους κόλπους του ΕΑΜ. Παρά το γεγονός της ουσιαστικής συνεισφοράς του τόσο στην Αντίσταση όσο και στον ελληνοϊταλικό πόλεμο στον οποίο πολέμησε στην πρώτη γραμμή, ακολούθησε τον δρόμο που ακολουθούσε κάθε δημοκράτης αθλητής, αυτόν της εξορίας. Παρόμοια μεταχείριση είχε και ο ποδοσφαιριστής του Παναθηναϊκού Τάκης Καλογερόπουλος, ο οποίος κατά την Αντίσταση πιάστηκε όμηρος από τους Γερμανούς και στάλθηκε στη Γερμανία.²⁸ Οι εξορίες το επόμενο διάστημα μπαίνουν σε τροχιά κανονικότητας. Έκδοση του *Ριζοσπάστη* δύο χρόνια αργότερα αναφέρεται σε αθλητές που βρίσκονται στην εξορία. Πέραν του Βελκόπουλου αναφέρονται επίσης οι Ηλίας Βεργίνης και Γιώργος Θάνος. Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύεται γράμμα του πρωτοπυγμάχου Βεργίνη από την εξορία προς το *Ριζοσπάστη* μέσα από το οποίο καταφέρεται κατά του κράτους λόγω της μη αναγνώρισης της προσφοράς των αθλητών στην Αντίσταση όσο και στον αθλητισμό εν γένει. Επιχειρώντας με σκωπτική διάθεση να ερμηνεύσει την αιτία αυτής της κυβερνητικής πολιτικής, αναφέρει ότι εξορίστηκε υπό τον φόβο ανατροπής του κυβερνητικού καθεστώτος λόγω της πυγμαχικής του ικανότητας, είτε στο πλαίσιο της πολιτικής για την προετοιμασία των αθλητών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λονδίνου.²⁹ Η εφημερίδα *Αθλητισμός* διαπιστώνει την αφαίμαξη του ελληνικού αθλητισμού μέσω των διώξεων και στις 8 Απριλίου 1945 αναφέρει ότι: «ο ένας μετά τον άλλον διαβιβάζουν μηνύματα από τας επαρχίας, τα νοσοκομεία κτλ, οι εξαφανισθέντες μετά τον τραγικόν Δεκέμβριον πρωταθληταί μας. Ο Θάνος μας έγραψε από το νοσοκομείο που νοσηλεύεται, ο υπέροχος Παλαμιώντας από την Καρδίτσα ο Καμπαφλής από την Άμφισσα».³⁰

Ο αθλητισμός στην εξορία και οι λειτουργίες του

Όπως προκύπτει μέσα από τον τύπο της εποχής, ο αθλητισμός αξιοποιήθηκε για την επιτέλεση διαφόρων λειτουργιών από την πλευρά των εξόριστων προοδευτικών αθλητών αλλά και φίλων του αθλητισμού. Μέσα από επιστολές εξόριστων προς τον *Ριζοσπάστη* καταδεικνύονται οι λειτουργίες αυτές. Μία μέρα μετά τη συγκρότηση του ΔΣΕ, εξόριστοι αξιωματικοί (πιθανότατα του ΕΛΑΣ) της Νάξου, ζητούν από την εφημερίδα να μεσολαβήσει ώστε να τους σταλεί μία μπάλα βόλεϊ για να προπονηθούν, για τις συναντήσεις τους με το εκπολιτιστικό σωματείο και με ομάδες του γυμνασίου.

²⁶ Εφ. *Ριζοσπάστης* 21.4.1945. τεύχ. 11. Επεισόδια στο Στάδιο σε βάρος των αθλητών μας. σελ. 2.

²⁷ Εφ. *Αθλητισμός* 2.4.1945. τεύχ. 11. Οι τρεις βαλκανιονίκα που απελύθησαν. σελ. 1.

²⁸ Θάνος, Γ. (1946, Οκτώβριος 22). Η δίωξη του αθλητισμού. *Ριζοσπάστης*, σ. 2

²⁹ Εφ. *Ριζοσπάστης* 12.8.1947. τεύχ. 10.142. Μας γράφουν οι αθλητές από την εξορία. σελ. 2.

³⁰ Εφ. *Αθλητισμός* 8.4.1945. τεύχ. 12. Οι πρωταθληταί μας. σελ. 2.

Ακόμη γνωστοποιούν ότι η ίδια ανάγκη υπάρχει στην Ανάφη, τη Φολέγανδρο, τη Σέριφο, την Ικαρία και τον Αη Στρατή.³¹ Από τη Λήμνο, οι εξόριστοι του Μούδρου διαμαρτύρονται μέσω τηλεγραφήματος ότι ο σταθμάρχης χωροφυλακής, με διαταγή που εξέδωσε απαγόρευσε την εξάσκηση των εξοριστών στη σουηδική γυμναστική και σε όλα τα αθλητικά αγωνίσματα.³² Όπως φαίνεται από τα παραπάνω δημοσιεύματα, ο αθλητισμός για τους εξοριστούς εαμίτες ίσως να αποτέλεσε αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητάς τους. Μίας ταυτότητας που συγκροτείται στη βάση ενός υγιούς τρόπου ζωής, αλλά και στη βάση της ψυχαγωγίας που προκύπτει μέσα από τη συμμετοχή τους σε μία κοινωνική διαδικασία όπως ο αθλητισμός. Άλλωστε η άθληση μέσα από το πρίσμα της σοσιαλιστικής ιδεολογίας -όπως προέρχεται από τον Μεσοπόλεμο, στη διάρκεια του οποίου το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (ΚΚΕ) υιοθέτησε/αναπροσάρμοσε τις θέσεις της Sportintern για τον αθλητισμό³³- παραπέμπει σε μία κοινωνιοκεντρική λογική και βλέπει το άτομο/αθλητή ως φορέα κοινωνικών σχέσεων. Οι εξόριστοι ως φορείς αυτής της ταυτότητας συμμετείχαν και δημιουργούσαν τέτοιες αθλητικές διαδικασίες εφόσον η άθληση αποτέλεσε ένα στοιχείο της ταυτότητάς τους. Αυτό εν προκειμένω μαρτυρείται από τη συμμετοχή των εξοριστών στην ευρύτερη κοινωνική τοπική ζωή της Νάξου και των άλλων νησιών που αναφέρονται παραπάνω. Ακόμη, όπως προκύπτει από το τηλεγράφημα των εξοριστών Λήμνου, το αίτημα για τη συμμετοχή τους σε αθλητικές δραστηριότητες δεν τελεσφορούσε πάντοτε. Ο αθλητισμός στην περίπτωση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί ως μία συμβολική αντίδραση στις συνθήκες διαβίωσής τους, εφόσον η άθληση αποτέλεσε σημείο αντίστασης ως προς τις υφιστάμενες συνθήκες κράτησης και ως αίτημα για μία αλλαγή που αντανάκλα στο πολιτικό επίπεδο την θέλησή τους για μία πολιτική ανατροπή.

Αθλητική απάντηση της Αριστεράς μέσα από τα φύλλα του *Ριζοσπάστη*

Τις παραπάνω υποθέσεις για τον αθλητισμό έρχονται να ενισχύσουν οι δημοσιεύσεις του *Ριζοσπάστη* την ίδια περίοδο. Είκοσι μέρες πριν την επίσημη συγκρότηση του ΔΣΕ, στις 8/10/1946, η εφημερίδα αφιερώνει για πρώτη φορά ολόκληρη σελίδα από την τετρασέλιδη έκδοσή της στην κάλυψη των αθλητικών δρώμενων της περιόδου. Μάλιστα αναφέρεται στο γεγονός ως εξής: «παραξευτέθηκαν μερικοί αναγνώστες μας: καλά η φιλολογική σελίδα, καλά η οικονομική. Είναι χρήσιμες. Μα θα αφιερώσετε σήμερα σελίδα για τα αθλητικά; Εδώ χάνεται ο κόσμος».³⁴ Στη συνέχεια η εφημερίδα τεκμηριώνει την απόφασή της να αφιερώσει ολόκληρη σελίδα στη βάση της «βιολογικής σωτηρίας» του έθνους. Προκειμένου ο αθλητισμός να ενδυναμώσει τον λαό, ο οποίος με τη σειρά του θα προχωρήσει στη διεκδίκηση μίας λαοκρατικής κοινωνίας, μέσα από τη συμμετοχή του στον αγώνα που καλείται να δώσει. Φυσικά ως αγώνας νοείται η συμμετοχή του στις τάξεις του ΔΣΕ. Ο αθλητισμός για το ΚΚΕ όπως προκύπτει μέσα από δημοσιεύματα του *Ριζοσπάστη*, συνδέεται άρρηκτα με τις λαοκρατικές επιδιώξεις του κόμματος στον αγώνα κατά του ΕΣ και των Άγγλων.³⁵ Έκτοτε δημοσιεύονται πολλές αθλητικές ειδήσεις και προβάλλονται ως αθλητικά πρότυπα εκείνα της Σοβιετικής Ένωσης και της

³¹ Εφ. *Ριζοσπάστης* 29.10.1946. τεύχ. 9908. Η ομάδα των αξιωματικών Νάξου. σελ. 2.

³² Εφ. *Ριζοσπάστης* 29.7.1947. τεύχ. 10137. Απαγορεύεται η γυμναστική. σελ. 2.

³³ Λαμπράκης, Κωνσταντίνος: *ΚΚΕ & Αθλητισμός στο Μεσοπόλεμο*. Humba 17, 2014. Το ΚΚΕ υιοθέτησε ή καλύτερα αναπλαίωσε κατά το Μεσοπόλεμο τις θέσεις της Κόκκινης Σοσιαλιστικής Διεθνούς που αφορούσαν τις αντιλήψεις περί εργατικού αθλητισμού και της θέσης του αθλητισμού στην κοινωνία. Κύρια στόχευση αυτής της πρακτικής ήταν η ιδεολογική προπαγάνδα ή καλύτερα η κατασκευή της ταυτότητας του προλετάριου και η αφύπνιση της εργατικής του συνείδησης. Οι σοσιαλιστικές χρήσεις του αθλητισμού που ξεκινούν κατά το Μεσοπόλεμο φαίνεται μέσα από την παρούσα έρευνα να αξιοποιούνται και την περίοδο του Εμφυλίου ως μία πρακτική επιτέλεσης της ταυτότητας των αριστερών αθλητών.

³⁴ Εφ. *Ριζοσπάστης* 8.10.1946. τεύχ. 9882. Και αθλητική σελίδα; ΝΑΙ!. σελ. 2.

³⁵ Εφ. *Ριζοσπάστης* 29.10.1946. τεύχ. 9908. Η ομάδα των αξιωματικών Νάξου. σελ. 2.

Γιουγκοσλαβίας, για λόγους που ανάγονται καθαρά σε ιδεολογικό επίπεδο. Ωστόσο, σκόπιμο είναι να παραθέσουμε και το παρακάτω απόσπασμα της έκδοσης της 20/10/1946 που τιτλοφορείται ως «Το ραδιόφωνο. Η ώρα της γυμναστικής» και καταδεικνύει ξεκάθαρα και με χιουμοριστική διάθεση τη σύνδεση του αθλητισμού με το πολιτικό πλαίσιο της περιόδου μέσα από την οπτική του ΚΚΕ:

Ο ραδιοσταθμός μας «Ράδιο Πιπέρι» εγκαινιάζει εκπομπή γυμναστικής με τη διαφορά ότι δεν θα δίνει για όλους τα ίδια παραγγέλματα. Για τον καθένα χρειάζεται και η κατάλληλη γυμναστική. Λοιπόν αρχίζουμε. Για την κυβέρνηση: Προσοχή (μπροστά στους Άγγλους). Κάμψις του κορμού (μπροστά στους Άγγλους και Αμερικανούς). Στροφή του προσώπου (αγριεμένα) προς τη Μόσχα. Αποστροφή του προσώπου από την Κύπρο (δεν τη θέλουμε). Τας χείρας επί του λαού. Τους ζυγούς λύσατε (ζυγοί είναι οι δοσίλογοι). Τους δημοκρατικούς δέσατε. Ανάπαυσις. Για τους Άγγλους στην Ελλάδα: Ακροστασία (στηρίζετε επί των άκρων δεξιών). Έκτασις των χειρών στο στρατό μας, στα οικονομικά μας, παντού. Διάστασις των ποδών (για να στηρίζετε καλύτερα στο έδαφος μας) και ακροστασία (στάση πολύ κουραστική, που δεν θα μπορέσετε να την κρατήσετε για πολύ). Για τον υπάλληλο: Προσοχή! (μη σου ξεφύγει καμιά κουβέντα και σε εκκαθαρίσουν). Μεσολαβή. Τας χείρας επί της κοιλίας. Κάμψις και τρεμούλα των γονάτων. Προσοχή! (η κυβέρνηση δίνει υποσχέσεις για αύξηση αποδοχών). Την μεσημβριαν, την ώρα του γεύματος: βαθειά εισπνοή αέρος φρέσκου με τους βραχίονας τεταμένους και τας παλάμας προς την κυβέρνησιν. Ένα δύο ένα δύο. Ανάπαυσις (αναπληρώνει την τροφήν). Για τη χωροφυλακή: Σύμπτυξις! (Από τους σταθμούς Δυτ. Μακεδονίας κλπ). Εμπρός μαρς. Τους πόδας επί του αυχένος. Βαθειά εισπνοή του αέρα των κάμπων. (Ο αέρας των βουνών βλάπτει). Ανάπαυσις. Είσπραξις μισθού. Για τον αγωνιζόμενο λαό: Ανάτασις! Ανύψωσις της κεφαλής. Τας χείρας ελευθέρας. Εμπρός μαρς.³⁶

Μέσα από το παραπάνω απόσπασμα φανερόνται οι απόψεις του ΚΚΕ σε σχέση με την τρέχουσα πολιτική κατάσταση. Αξιοποιώντας αθλητική ορολογία περιγράφει την κυβέρνηση ως υποτελή στους Άγγλους και τους Αμερικανούς, οι Άγγλοι περιγράφονται ως αποικιοκράτες που επεμβαίνουν στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας, η χωροφυλακή ως μη έχουσα ουσιαστικό αντικείμενο και ρόλο και βαρύνουσα τον κρατικό προϋπολογισμό, ο αγωνιζόμενος λαός ως υποκείμενος σε στρατιωτικές πρακτικές και πιθανότατα υποκείμενος και σε πρακτικές «πολιτικού σωφρονισμού».

Πέρα από τα παραπάνω, το ΚΚΕ μέσω του Ριζοσπάστη με το δημοσίευμα της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1946 ασκεί κριτική και στην κυβερνητική αθλητική πολιτική. Κατηγορεί τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Αντώνη Παπαδήμο, ότι παρά τη ρητορική του υπέρ της ανάπτυξης του αθλητισμού έχει αφήσει το κονδύλι της σωματικής αγωγής δίχως χρήματα, γεγονός που δεν μπορεί να συνάδει με τη ρητορική του περί ανάπτυξης του αθλητισμού. Ακόμη τον κατηγορεί ότι η αποστολή Ελλήνων αθλητών για αγώνες στο εξωτερικό γίνεται κατόπιν ελέγχου των πολιτικών τους φρονημάτων, φροντίζοντας να μην αναχωρεί κανένας αριστερός αθλητής και λειτουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο εις βάρος της αθλητικής ανάπτυξης του έθνους. Η αντιλαϊκή του πολιτική σύμφωνα με τον Ριζοσπάστη, φαίνεται και από την απόφασή του να απαγορεύσει σε ερασιτέχνες παλαιστές της επίσημης αθλητικής ομοσπονδίας πάλης και άρσεως βαρών να γυμνάζονται στην αίθουσα που διαθέτει το λαϊκό γυμναστήριο³⁷ το οποίο τους είχε παραχωρηθεί για αυτόν το σκοπό. Όλα τα παραπάνω αναφέρονται σε μία βάση αντιδιαστολής προς τη Γιουγκοσλαβία που την ίδια περίοδο σύμφωνα με το Ριζοσπάστη έχτιζε γήπεδο ποδοσφαίρου 20.000 θεατών.³⁸

Τα πυρά του ΚΚΕ δεν σταματούν εδώ. Οι επικείμενοι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1948 και η προ ολυμπιακή προετοιμασία των Ελλήνων αθλητών γίνεται αντικείμενο κριτικής της αθλητικής πολιτικής που υιοθετεί η κυβέρνηση. Σχετική αναφορά γίνεται τον Απρίλιο του 1947 στο *Ριζοσπάστη* σύμφωνα με τον οποίο, παρά το γεγονός ότι ο ΣΕΓΑΣ έχει εξαγγείλει πρόγραμμα προετοιμασίας, αυτό δεν μπορεί να υλοποιηθεί αφού το κράτος δεν στηρίζει την προετοιμασία με τα απαραίτητα κονδύλια. Ειδικότερα το δημοσίευμα εστιάζει στην υπερφορολόγηση του κράτους επί των εσόδων

³⁶ Εφ. *Ριζοσπάστης* 20.10.1946. τεύχ. 9893. Το ραδιόφωνο: Η ώρα της γυμναστικής, σελ. 2.

³⁷ Δεν γίνεται αναφορά για ποιο γυμναστήριο πρόκειται, αλλά ίσως να εννοεί το «Ιωάννης Φωκιανός».

³⁸ Εφ. *Ριζοσπάστης* 3.12.1946. Ο "φιλάθλος" κ. Υπουργός, σελ. 2.

των αθλητικών αναμετρήσεων, στην εξορία πολλών αριστερών αθλητών και στη δέσμευση των αθλητικών χώρων, όπως τα αποδυτήρια του Παναθηναϊκού Σταδίου τα οποία χρησιμοποιεί ως φυλακές. Ακόμη προτείνει τη διοργάνωση από τους αθλητικούς φορείς σε συνεργασία με το κράτος, διαφόρων δράσεων, όπως διαφωτιστικών διαλέξεων για τον αθλητισμό, ώστε να αναγεννηθεί η αθλητική κίνηση σε κάθε γωνιά της Ελλάδας, τόσο στην Αθήνα όσο και στην επαρχία. Εκείνο όμως που κάνει εντύπωση, είναι η αναφορά στην αρχαία εκχειρία και στην πολιτική της διάσταση μέσω της οποίας γινόταν προσπάθεια για παύση των εχθροπραξιών πριν και κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων. Σε μία ρητορική αντιδιαστολή, η εφημερίδα αναφέρει ότι «οι σημερινοί Έλληνες σπέρνουν τον θάνατο και τον όλεθρο στον μεγαλύτερο μέρος της πατρίδας μας».³⁹ Αναφορικά με την εκχειρία θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η κύρια στόχευση της εφημερίδας αναφερόμενη σε αυτή ήταν να μεμφθεί την κυβέρνηση για την πολιτική της συνέχισης του πολέμου με τον ΔΣΕ. Ωστόσο μία προγενέστερη αναφορά της εφημερίδας στην ανάγκη να επιτευχθεί ειρήνευση της κατάστασης μέσα από τη συμβολή του αθλητισμού και του φίλαθλου κόσμου, δίνει μία νέα οπτική για τη στάση του ΚΚΕ για τον πόλεμο. Προβάλλοντας ως παράδειγμα δύο ιδεολογικά αντίθετα αθλητικά σωματεία του Μεσολογγίου που έδωσαν φιλικό αγώνα μεταξύ τους και δεδομένου ότι πρόκειται για το φύλλο της 31ης Δεκεμβρίου 1946, ο αρθρογράφος κλείνει το άρθρο, ευχόμενος το 1947 να είναι χρόνος αγάπης και συμφιλίωσης και ο φίλαθλος κόσμος να γίνει πρωταθλητής σε αυτή την εθνική προσπάθεια. Ειδικότερα, αναφέρεται στα σωματεία Νίκης και Εθνικού, που σε ιδεολογικό επίπεδο η πρώτη εκφράζει τα ιδεώδη της Αριστεράς, ενώ η δεύτερη της Δεξιάς. Ακόμη, γενικεύει την αναφορά του σε αθηναϊκά σωματεία για τα οποία δίχως να τα κατονομάζει, αναφέρει ότι λειτουργούν κατά παρόμοιο τρόπο.⁴⁰ Οι τελευταίες δύο αναφορές του *Ριζοσπάστη*, δείχνουν ενδεχομένως διάθεση κατάπαυσης του πυρός, με την έννοια ίσως της συνεργασίας μεταξύ της πλευράς των κομμουνιστών και της κυβέρνησης και εκτοπίζοντας παράλληλα την παρέμβαση των Άγγλων.

Αγγλική αθλητική πολιτική στην Ελλάδα (Φλεβάρης 1945 – Μάρτης 1947)

Την περίοδο κατόπιν της συμφωνίας της Βάρκιζας και έως τον Μάρτιο του 1947 οι Βρετανοί στην Ελλάδα επιδεικνύουν σαφώς τις πολιτικές τους προθέσεις. Η βρετανική ιμπεριαλιστική πολιτική για την Ελλάδα είχε στο ρεπερτόριό της και δράσεις για τον αθλητισμό ή σωστότερα πολιτικές δράσεις διά του αθλητισμού. Η βρετανική πολιτιστική ιμπεριαλιστική πρακτική στις αποικιοκρατικές περιοχές εκφράστηκε και μέσα από τον αθλητισμό. Σύμφωνα με τους Ζαϊμάκη και Petre που εξετάζουν το ρόλο των βρετανικών σπορ στις αποικιοκρατικές περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου και της Κρήτης, την περίοδο πριν τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, οι λειτουργίες τους μεταξύ άλλων αφορούσαν αφενός την διοχέτευση του βρετανικού αξιακού συστήματος στους «ιθαγενείς», ενώ οι αγώνες εναντίον τοπικών ομάδων λειτουργούσαν ως μέσο επιβεβαίωσης της βρετανικής κυριαρχίας και της αμοιβαίας αποδοχής των υφιστάμενων κυριαρχικών σχέσεων μέσα από τη διαδικασία της δίκαιης αθλητικής αναμέτρησης.⁴¹ Αν και η εν λόγω μελέτη αφορά πρότερη περίοδο, ωστόσο η αποικιοκρατική βρετανική τακτική έναντι της Ελλάδας μετά το πέρας της γερμανικής κατοχής δεν διαφοροποιείται σημαντικά, εφόσον η βρετανική πολιτική αντιμετωπίζει την Ελλάδα ως βρετανική αποικία. Αυτό διαπιστώνεται και από τον αθλητισμό με μια σειρά από γεγονότα όπως για παράδειγμα το πολιτειακό ζήτημα σχετικά με την έλευση του βασιλιά Γεωργίου που αντανακλάται και στον

³⁹ Εφ. *Ριζοσπάστης* 29.4.1947. τεύχ. 10053. Προολυμπιακή προετοιμασία; σελ. 2.

⁴⁰ Μιχαηλίδης, Τ. (1946, Δεκέμβρης 31). Ο αθλητισμός συμφιλιώνει. *Ριζοσπάστης*, σ. 2.

⁴¹ Zaimakis, Yiannis & Ben, Petre : "Cultural imperialism and sport in the Eastern Mediterranean and Crete: the role of British forces 1880-1912", in: *Cretica Chronika XXXVI* (2018), 183 – 206, p. 201-203.

αθλητισμό κατά τον ακόλουθο τρόπο. Τρεις μήνες πριν το δημοψήφισμα Σεπτεμβρίου 1946 για την επιστροφή του βασιλιά Γεωργίου Β', οι Άγγλοι αναφέρουν ότι προτίθενται να δώσουν αγώνα στο γήπεδο του ΠΑΟ, με αφορμή την εορτή της βασιλικής οικογένειας. Παρότι δεν δίνονται περαιτέρω πληροφορίες ούτε σε σχέση με το είδος του αγώνα ούτε σε σχέση με την εορτή για την οποία επρόκειτο να δοθεί ο αγώνας, η ανακοίνωση αυτή προμηνύει το επερχόμενο γεγονός της επιστροφής του βασιλιά και προετοιμάζει το έδαφος για την έλευσή του μέσα από την πολιτικοποίηση του αθλητισμού.⁴²

Ωστόσο, το ποδόσφαιρο αποτελεί το κυρίαρχο μέσο της βρετανικής πολιτικής προπαγάνδας. Έτσι, στα τέλη του 1946 ιδρύεται σχολή προπονητών ποδοσφαίρου την οποία διευθύνει ο Άγγλος Άλαν Μπάγκετ που είχε οριστεί και προπονητής της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου.⁴³ Όλη αυτή την περίοδο που η Ελλάδα βρίσκεται υπό βρετανική κηδεμονία, οι ελληνοβρετανικές ποδοσφαιρικές συναντήσεις πληθαίνουν σε μεγάλο βαθμό και επενδύονται με πολιτικούς συμβολισμούς. Χαρακτηριστικότερη ίσως ποδοσφαιρική διοργάνωση είναι το πρωτάθλημα Σκόμπυ, προς τιμήν του αρχηγού των εν Ελλάδι βρετανικών στρατευμάτων Ρόναλντ Σκόμπυ, που πραγματοποιείται το Μάρτιο του 1947. Ο αγώνας γίνεται με την παρουσία πολλών πολιτικών αρχηγών και αξιωματούχων όπως ο Πρωθυπουργός Νικόλαος Πλαστήρας, ο Άγγλος πρεσβευτής Ρέτζιναλντ Λύπερ, ο Σκόμπυ κ.α.⁴⁴ Οι αγώνες αυτοί αποσκοπούν στην κοινωνική αφομοίωση των υφιστάμενων πολιτικών συσχετισμών, βάσει των οποίων οι Βρετανοί προβάλλονται ως φίλοι και το επικοινωνούν στην ελληνική κοινωνία μέσα από τη διοργάνωση φιλικών ελληνοβρετανικών ποδοσφαιρικών αναμετρήσεων.⁴⁵ Ακόμη, η χρήση του ποδοσφαίρου για τον σκοπό αυτό δεν είναι τυχαία, δεδομένου ότι πρόκειται αφενός για ένα επινοημένο από τους Βρετανούς σπορ, στο οποίο οι Άγγλοι είναι πανίσχυροι και η διεξαγωγή φιλικών αγώνων με ελληνικές ομάδες αυξάνει κατά συνέπεια και το κύρος των δεύτερων. Επιπλέον, η δημοφιλία του ποδοσφαίρου στις μεγάλες μάζες του ελληνικού λαού προσέφερε πολύτιμο εργαλείο για την ταχεία και πλατιά διάδοση των υφιστάμενων πολιτικών συσχετισμών με έναν συμβολικό τρόπο. Σε αντίθεση με προηγούμενες περιόδους κατά τις οποίες η βρετανική αποικιοκρατική στόχευση αφορούσε την άσκηση πολιτιστικής επιρροής σε αποικιοκρατικούς πληθυσμούς μέσα από τη χρήση των βρετανικών αθλητικών σπορ, κατά την τρέχουσα περίοδο που από καιρό τα βρετανικά σπορ και ειδικότερα το ποδόσφαιρο έχουν διοχετευθεί στις μεγάλες μάζες του ελληνικού λαού στοχεύουν στην εξοικείωση του λαού με τους νέους προστάτες της Ελλάδας.

Η πτώση του Τσώρτσιλ στην Αγγλία που είχε ως αποτέλεσμα την σταδιακή απεμπλοκή των Βρετανών από τα εσωτερικά ζητήματα της Ελλάδας, μπορεί να αποτυπωθεί και στον αθλητισμό της περιόδου. Στο εγχώριο αθλητικό σκηνικό γίνεται αναφορά σε αγώνες κολυμβητικούς ενός μιλίου που διοργανώνονται από το Παλαιό Φάληρο το καλοκαίρι του 1946 με συμμετοχή Ελλήνων, Άγγλων και Αμερικανών.⁴⁶ Οι αγώνες αυτοί αντανάκλουν την ρευστή πολιτική κατάσταση της Ελλάδας, κατά την οποία δεν είναι βέβαιο αν οι Αμερικανοί θα αναλάβουν ενεργό ρόλο κατόπιν της επιλογής των Άγγλων να αποτραβηχτούν από τις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις. Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, ακόμη κι αν οι αγώνες δεν αποσκοπούσαν συνειδητά σε ευρύτερες πολιτικές επιδιώξεις, εντούτοις,

⁴² Εφ. *Αθλητική Ηχώ* 14.6.1946. τεύχ. 80. Νυκτερινός αγών Άγγλων εις το γήπεδον Παναθηναϊκού. σελ. 2.

⁴³ Εφ. *Αθλητισμός* 27.12.1946. τεύχ. 194. Περίοδος Β. Σήμερα η έναρξις της σχολής προπονητών. σελ. 2.

⁴⁴ Εφ. *Αθλητισμός* 10.3.1945. τεύχ. 3. Περίοδος Β. Ο σημερινός αγών Εθνικής-Άγγλων. σελ. 2.

⁴⁵ Εφ. *Καθημερινή* 25.2.1945. Ανά την πόλιν. σελ. 2.

⁴⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 22.8.1946. τεύχ. 156. Περίοδος Γ. Το Π. Φάληρον διοργανώνει αγώνα κολυμβήσεως 1 μιλίου. Μετέχουν και αγγλοαμερικανοί. σελ. 2.

με προκάλυμμα τις σχέσεις συμμαχίας των τριών χωρών απέναντι στον Άξονα, προετοιμάζαν το έδαφος της έλευσης της αμερικανικής παρέμβασης στη χώρα.

Αμερικανική αθλητική πολιτική στην Ελλάδα: Το πέρασμα της εξουσίας από την Αγγλία στην Αμερική

Το σχέδιο Μάρσαλ και η αμερικανική πολιτική οικονομικής ενίσχυσης της χώρας για να αποφευχθεί η «κομμουνιστική απειλή» κατόπιν της εξαγγελίας του δόγματος Τρούμαν, είχε αντίκτυπο και στον αθλητισμό. Τον Ιούλιο του 1947 γίνεται αναφορά στην πρόθεση της Αμερικής να στείλει μέσα πολεμικής περίθαλψης και αθλητικό υλικό στην Ελλάδα. Το αθλητικό υλικό αφορούσε χιονοπέδιλα, δίσκους, ακόντια, σφαίρες, ξίφη, προσωπίδες ξιφασκίας, στολές, ποδοσφαιρικές φανέλες και σορτς.⁴⁷ Την αναφορά επιβεβαιώνει και η εφημερίδα *Καθημερινή* όπου στις 25/7/1948 αναφέρει πως το στρατιωτικό σώμα της Ευελπίδων εξ Αμερικής⁴⁸ δωρίζει στην Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων (ΕΟΑ)⁴⁹ αθλητικό υλικό εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 1948.⁵⁰ Οπωσδήποτε, αυτή η τακτική των Αμερικανών δεν μπορεί να ιδωθεί πέρα από το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της περιόδου. Ενός πλαισίου που χαρακτηρίζεται αναμφισβήτητα από την άμεση αμερικανική χρηματοδότηση για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και «ακουμπά» και σε πεδία της κοινωνικής ζωής, εν προκειμένω αθλητικής.

Σε επίπεδο αθλητικών αναμετρήσεων και κατ' αντιστοιχία με τις πολιτικές εξελίξεις, οι ελληνοβρετανικοί ποδοσφαιρικοί αγώνες θα δώσουν τη σκυτάλη στους ελληνοαμερικανικούς μπασκετικούς αγώνες κατόπιν της εξαγγελίας του δόγματος Τρούμαν. Πριν από αυτούς όμως, παρατηρείται η απόδοση τιμών στους Αμερικανούς που ως νέοι υποκινητές της ελληνικής κυβέρνησης, παίζουν καταλυτικό ρόλο στην πολιτική κατάσταση της Ελλάδας. Έτσι στις 24/3/1947, τον ίδιο μήνα εξαγγελίας του δόγματος Τρούμαν, γίνεται αναφορά στη διεξαγωγή σκυταλοδρομίας προς τιμήν του Τρούμαν. Η σκυταλοδρομία γίνεται με την πρωτοβουλία του προέδρου του συλλόγου εφημεριδοπωλών κ. Καλλιάνη.⁵¹ Τον ίδιο μήνα γίνεται αναφορά στα αποτελέσματα ποδοσφαιρικού αγώνα μεταξύ των ομάδων Φραγκλίνου Ρούσβελτ και Ενώσεως Αγίου Δημητρίου. Μέσα από την αναφορά των παικτών που σκόραραν στο συγκεκριμένο αγώνα, καθίσταται σαφές ότι η ομάδα Φρ. Ρούσβελτ είναι ελληνική. Μάλιστα ο αγώνας δόθηκε στο γήπεδό της.⁵² Ακόμη τον Ιούνιο του 1947 προαναγγέλλονται αγώνες στο Κιάτο (δίχως να δίνονται περαιτέρω πληροφορίες) με το όνομα «Τρουμάνεια».⁵³ Οι συμβολισμοί των αγώνων αυτών, αδιαμφισβήτητα σχετίζονται με την απόδοση τιμής προς τους νέους κηδεμόνες της Ελλάδας, οι οποίοι τιμώνται πιθανότατα ως ευεργέτες. Γίνεται φανερό ότι η πολιτική των Αμερικανών και η αποκάλυπτη παρέμβαση στα της Ελλάδας, τιμάται στο αθλητικό πεδίο, τουλάχιστον στο κρατικά θεσμοθετημένο, εφόσον την ίδια περίοδο, η πλευρά των Ελλήνων κομμουνιστών θέτει ως αθλητικά πρότυπα εκείνα της Γιουγκοσλαβίας και της Σοβιετικής Ένωσης.

Πέραν όμως της τιμής που εκφράζεται μέσα από το θεσμικό αθλητισμό και όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, υπάρχει και μία αθλητική τάση, αυτή των αγώνων μεταξύ ελληνικών και αμερικανικών ομάδων που έχει διαφορετική στόχευση αλλά προς την ίδια κατεύθυνση. Λίγες μέρες μετά το δόγμα

⁴⁷ Εφ. *Ριζοσπάστης* 26.7.1947. τεύχ. 10128. Αθλητικό υλικό. σελ. 2.

⁴⁸ Δεν είναι γνωστό περί ποιου φορέα εξ Αμερικής πρόκειται, καθώς αναφέρεται ως Ευελπίδων εξ Αμερικής.

⁴⁹ Πρόκειται για την Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή η οποία αρχικά ονομαζόταν ΕΟΑ.

⁵⁰ Εφ. *Καθημερινή* 25.7.1947. Η κίνησης της πόλεως: Δωρεά αθλητικού υλικού. σελ. 2.

⁵¹ Εφ. *Αθλητισμός* 24.3.1947. τεύχ. 222. Περίοδος Β. Ο μαραθώνιος των εφημεριδοπωλών. σελ. 2.

⁵² Εφ. *Αθλητισμός* 3.4.1947. τεύχ. 224. Περίοδος Β. Φραγκ. Ρούζβελτ - Εν. Αγ. Αναγύρων. σελ. 2.

⁵³ Εφ. *Εθνικός Κήρυξ* 26.6.1947. τεύχ. 384. Περίοδος Γ. Τα Τρουμάνεια. σελ. 2.

Τρούμαν, τον Απρίλιο 1947, ξεκινούν οι συχνές αναφορές σε αγώνες μπάσκετ μεταξύ ελληνικών ομάδων και ομάδων των αμερικανικών στρατευμάτων. Εκτός από τους αγώνες μπάσκετ, γίνεται και αναφορά σε αγώνα μπείζμπολ ενώ μέχρι πρότινος οι αναφορές σε τέτοιους αγώνες ήταν αν όχι μηδαμινές τουλάχιστον ελάχιστες. Ίσως οι αγώνες μπείζμπολ να γίνονταν μόνο μεταξύ αμερικανικών ομάδων όπως μαρτυρεί και το δημοσίευμα της *Καθημερινής* στις 11/4/1946. Ωστόσο, παρά τη μη ελληνική συμμετοχή, η «μύηση» του ελληνικού κόσμου στα νέα για την ελληνική κοινωνία αθλητικά αλλά και πολιτικά αμερικάνικα παιχνίδια, ήταν γεγονός αδιαμφισβήτητο. Κάτι τέτοιο ενισχύεται και από το ότι μετά τον αγώνα αυτόν, επακολούθησε ελληνοαμερικανικός αγώνας μπάσκετ. Έτσι το ελληνικό φίλαθλο κοινό του μπάσκετ, θα μπορούσε να «μνηθεί» και σε μία νέα αθλητική κουλτούρα που έφεραν μαζί με την οικονομική βοήθεια οι Αμερικανοί. Στις 11/4/1947 λοιπόν, γίνεται αναφορά σε αγώνα μπείζμπολ στο γήπεδο του Παναθηναϊκού μεταξύ των ομάδων Μισούρι-Πρόβιντενς και κατόπιν σε αγώνα μπάσκετ μεταξύ Παναθηναϊκού και Πρόβιντενς.⁵⁴ Άλλος αγώνας τον ίδιο μήνα είναι εκείνος μεταξύ της εθνικής Ελλάδας και της αμερικανικής ομάδας Μισούρι.⁵⁵ Μάλιστα αυτές οι μπασκετικές συναντήσεις πλήθυναν σε τέτοιο βαθμό ώσπου οι αμερικανικές ομάδες φαίνεται να συμμετείχαν και σε ελληνικές διοργανώσεις καλαθοσφαίρισης. Μία τέτοια διοργάνωση ήταν το πρωτάθλημα εορτασμού της δεκαετηρίδας του αθηναϊκού σωματείου Σπόρτινγκ. Στις 23/10/1947 στο πλαίσιο της παραπάνω διοργάνωσης αναφέρεται αγώνας μεταξύ του Πανελληνίου και ομάδας των Αμερικανών του καταδρομικού Λέντε με νικήτρια τη δεύτερη.⁵⁶ Δύο μήνες αργότερα, αναφέρονται και άλλοι αγώνες μπάσκετ με τη συμμετοχή της αμερικανικής ομάδας Λιτλ Ροκ.⁵⁷ Ο ΣΕΓΑΣ υπό του οποίου τη διοίκηση λειτουργούσε το μπάσκετ, προχώρησε σε δημοσιεύματα που αφορούσαν τη διαπίστωση της αυξημένης δημοτικότητας του αθλήματος τα τελευταία δύο χρόνια. Παρά το γεγονός ότι αναφέρεται σε διάστημα διετίας, δεν μπορεί να παραβλεφθεί η συγκυρία κατά την οποία εκφέρεται αυτός ο λόγος. Όπως ειδικότερα αναφέρεται: «Ποτέ άλλοτε εις την Ελλάδα η ωραία αυτή αθλοπαιδιά δεν παρουσίασε τόσο ενδιαφέρον, όσον τα δύο τελευταία χρόνια».⁵⁸ Ακόμη, την περίοδο αυτή δημιουργήθηκε σχολή διαιτητών μπάσκετ, όπως επίσης ξεκίνησαν και οι πρώτες συζητήσεις για τη διοικητική αυτονομία του αθλήματος και την απόσχιση του από τον ΣΕΓΑΣ με τη δημιουργία ομοσπονδίας καλαθοσφαίρισης.⁵⁹ Προφανώς, αυτή η μεγάλη απήχηση του αθλήματος συνδέεται με την ευρύτερη πολιτική κατάσταση της χώρας. Οι πολλές ελληνοαμερικανικές μπασκετικές συναντήσεις που λαμβάνουν χώρα από τον Μάρτιο του 1947 και εξής, συνέβαλλαν στην κατεύθυνση ανάπτυξης του αθλήματος του μπάσκετ. Μία ανάπτυξη η οποία αντανάκλούσε την αμερικανική αθλητική πολιτική για την Ελλάδα, στόχευε στη «μύηση» της ελληνικής κοινωνίας στην αμερικανική αθλητική κουλτούρα που ήρθε ως αποτέλεσμα της ευρύτερης αμερικανικής πολιτικής να κηδεμονεύσουν τη χώρα. Τα αμερικανικά αθλητικά παιχνίδια με κυρίαρχο εκείνο του μπάσκετ, έθεσαν στην κοινή ελληνική συνείδηση τις δύο χώρες στην ίδια γραμμή πολιτικής πλευσης. Η επιλογή του μπάσκετ για την επιτέλεση του παραπάνω σκοπού δεν είναι τυχαία, καθώς πρόκειται για άθλημα που ως γεννημένο στην Αμερική ενείχε συμβολισμούς σχετικά με την αμερικανική

⁵⁴ Εφ. *Καθημερινή* 11.4.1946. Η κίνησης της πόλεως: Αθλητική κίνησης. σελ. 2.

⁵⁵ Εφ. *Αθλητισμός* 15.4.1946. τεύχ. 111. Περίοδος Γ. Η άδοξος ήττα της εθνικής μας ομάδος μπάσκετ-μπωλλ από τους Αμερικανούς του Μισούρι οφείλεται αποκλειστικώς εις τον πλημμελή και μεροληπτικόν καταρτισμόν της. Ο Ξηρουχάκης και αι ιδέαι του. σελ. 2.

⁵⁶ Εφ. *Αθλητισμός* 23.10.1947. τεύχ. 287. Περίοδος Β. Οι σημερινοί αγώνες μπάσκετ διά την 10ετηρίδα του Σπορτιγκ. Οι Αμερικανοί ενίκησαν τον Πανελλήνιο. σελ. 2.

⁵⁷ Εφ. *Καθημερινή* 30.12.1947. Η κίνησης της πόλεως: Αθλητική κίνησης. σελ. 2.

⁵⁸ Εφ. *Δελτίον ΣΕΓΑΣ* 1.8.1947. τεύχ. 5. Περίοδος Γ. Το πρωτάθλημα Basket-Ball. σελ. 5.

⁵⁹ Εφ. *Δελτίον ΣΕΓΑΣ* 1.3.1949. τεύχ. 23. Περίοδος Γ. Το έργον του ΣΕΓΑΣ κατά το 1948. σελ. 23.

πρωτοπορία και κυριαρχία στον αγωνιστικό χώρο και κατ' επέκταση με ένα μη συνειδητό τρόπο σε επίπεδο πολιτικής, οικονομίας κλπ. Το μπάσκετ λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτέλεσε μέσο διείσδυσης της καπιταλιστικής φιλελεύθερης λογικής ως εδραίωση μίας αντικομμουνιστικής τακτικής στο κοινωνικό πεδίο.

Συμπεράσματα

Ο αθλητισμός της περιόδου κατόπιν της συμφωνίας της Βάρκιζας έως και τον Μάρτιο του 1947 όταν η πολιτική πρωτοβουλία στην Ελλάδα περνάει στους Αμερικανούς, αντανάκλα τις ευρύτερες πολιτικές εξελίξεις. Η «λευκή τρομοκρατία» που ασκήθηκε κατά των μελών του ΕΑΜ και των κομμουνιστών, εκφράστηκε μέσα από μία σειρά διώξεων, κοινωνικών και εργασιακών αποκλεισμών σε πολλούς Έλληνες αθλητές, ανεξαρτήτως της συμμετοχής τους στην αντίσταση και της συμβολής τους στην απελευθέρωση της χώρας από τους Γερμανούς. Οι διώξεις αυτές αντανάκλουν την ιμπεριαλιστική πολιτική των Άγγλων που στόχευε στον εκτοπισμό του ΕΑΜ από το πολιτικό προσκήνιο. Σε σχέση με πρότερες περιόδους, η αποικιοκρατική βρετανική πολιτική αξιοποίησε το ποδόσφαιρο όχι τόσο ως μέσο επιβολής -με την έννοια της άσκησης επιρροής- της βρετανικής αθλητικής κουλτούρας, όσο ως μέσο εξοικείωσης και συμφιλίωσης του ελληνικού πληθυσμού με τους Βρετανούς αποικιοκράτες. Στο πλαίσιο της εξορίας, η σωματική άσκηση, παρείχε στους αθλητές και στην ευρύτερη κοινότητα των εξορίστων ένα μέσο ψυχαγωγίας, προώθησης της συλλογικότητας και σύνδεσης αυτών με τις τοπικές κοινωνίες. Η χρήση αυτή του αθλητισμού αντανάκλα τη σοσιαλιστική αντίληψη για τον αθλητισμό η οποία βλέπει το άτομο/αθλητή ως φορέα κοινωνικών σχέσεων. Στις περιοχές όπου η συμμετοχή των εξορίστων σε αθλητικές δράσεις απαγορεύτηκε, το διακύβευμα της διοργάνωσης αθλητικών δράσεων λειτούργησε και ως ένα μέσο συμβολικής αντίδρασης προς τις συνθήκες διαβίωσης της εξορίστης κοινότητας. Την ίδια στιγμή που ο αθλητισμός ασκείται από τους εξορίστους κομμουνιστές σε μία αντίληψη σοσιαλιστική, κυριαρχεί ως επίσημη διεθνής πολιτική ο αντικομμουνισμός, ο οποίος εδραιώθηκε με το δόγμα Τρούμαν.

Το ΚΚΕ μέσα από το επίσημο συγγραφικό του όργανο, απαντώντας στις διώξεις εις βάρος των κομμουνιστών και των εαμιτών, επιχειρηματολογεί υπέρ της ανάπτυξης του αθλητισμού με στόχο τη συμβολή του στην ενδυνάμωση του έθνους και στην επακόλουθη διεκδίκηση της εδραίωσης μίας λαοκρατικής δημοκρατίας. Η συμβολή του αθλητισμού προς αυτή την κατεύθυνση κατά το ΚΚΕ φαίνεται και από την στάση του *Ριζοσπάστη* να αφιερώνει για πρώτη φορά ολόκληρη σελίδα στον αθλητισμό. Αξιοποιώντας αθλητική ορολογία, διατυπώνει τις αντιβρετανικές και αντικυβερνητικές πολιτικές του θέσεις. Ακόμη ασκεί κριτική τόσο σε σχέση με τη μη διάθεση οικονομικών πόρων εκ μέρους της κυβέρνησης για την ανάπτυξη του ελληνικού αθλητισμού, όσο και για τις διώξεις των αριστερών αθλητών και την αντιαθλητική πολιτική που ασκείται. Στο πλαίσιο αυτό καταδεικνύει ακόμη την επιλεγμένη στη βάση πολιτικών φρονημάτων αποστολή αθλητών σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις, αποκλείοντας εκείνους που πρέσβευαν αριστερές ιδέες. Παρά ταύτα, διαφαίνεται και μία προσπάθεια για κάλεσμα της κυβερνητικής πλευράς σε κατάπαυση του πυρός, μέσα από αναφορές στην αρχαιότητα και στον θεσμό της εκεχειρίας. Την ίδια περίοδο, οι ελληνοβρετανικές ποδοσφαιρικές συναντήσεις, λειτουργούν αντανάκλώντας και προπαγανδίζοντας την ισχύουσα πολιτική κατάσταση, κατά την οποία τον πρώτο λόγο στη χώρα είχαν οι Άγγλοι.

Η μεταφορά της κηδεμονίας της χώρας από τους Άγγλους στους Αμερικανούς συνιστά και την αντίστοιχη μεταβολή στο αθλητικό πεδίο. Πλέον κυριαρχούν οι ελληνοαμερικανικοί αγώνες μπάσκετ. Τόσο οι ελληνοβρετανικοί ποδοσφαιρικοί, όσο και οι ελληνοαμερικανικοί μπασκετικοί, καθρεπτίζουν τις πολιτικές μεταβολές και λειτουργούν ως κοινωνοί των μεταβολών αυτών στο

κοινωνικό πεδίο. Το σχέδιο Μάρσαλ και η πολιτική οικονομικής ενίσχυσης της χώρας σε μία κατεύθυνση πάταξης της κομμουνιστικής «απειλής», αναγνώσθηκε στον αθλητισμό από τη δωρεά αθλητικού υλικού της στρατιωτικής ακαδημίας του Γουεστ Πόιντ Αμερικής προς την ΕΟΑ, εν όψει της προετοιμασίας της χώρας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αναμφισβήτητα, η επιλογή του ποδοσφαίρου από την πλευρά της Αγγλίας, όσο και η επιλογή του μπάσκετ από την πλευρά της Αμερικής ενείχε αρκετούς συμβολισμούς. Η αγωνιστική κυριαρχία των χωρών αυτών στα εν λόγω αθλήματα αλλά και το γεγονός ότι πρόκειται για τις χώρες που γέννησαν αυτά τα σπορ, προσέλκυε το ενδιαφέρον της ελληνικής κοινωνίας, η οποία μέσα από την θέαση των αγώνων γινόταν και κοινωνός των εκάστοτε συμβολισμών τους. Τόσο η Αγγλία όσο και η Αμερική έπαιζαν το παιχνίδι τους στον αθλητικό και πολιτικό στίβο και αξιοποίησαν την αθλητική τους κουλτούρα για να διοχετεύσουν στην ελληνική κοινωνία τις εκάστοτε και προς όφελός τους πολιτικές μεταβολές. Έτσι, οι φιλικές αθλητικές αναμετρήσεις μεταξύ ελληνικών αθλητικών σωματείων με τις ομάδες βρετανικών και αμερικανικών στρατευμάτων, μπορεί να ειπωθεί πως αποτύπωναν την συναίνεση του ελληνικού αστικού κόσμου στην ξένη παρέμβαση στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας. Ο αθλητισμός από την πλευρά των κομμουνιστών προβλήθηκε ως ιδεατό μέσο για την εδραίωση μίας λαϊκής δημοκρατίας αλλά και ως μέσο επιτέλεσης της ταυτότητας των εξόριστων κομμουνιστών, μίας ταυτότητας με κεντρικά χαρακτηριστικά εκείνα της κοινωνικής συνύπαρξης και της ψυχαγωγίας.

Involvement of sports in political pursuit in view of the Greek Civil War: From British to American Patronage (2/1945-12/1947)

Giannoukos, I.^{1*}, Albanidis, E.¹, Choumerianos, M.², Laparidis, K.¹

¹Democritus University of Thrace

²Panteion University

ABSTRACT

The present study investigates the role of sports during the Greek Civil War. The main focus is the period of "white terrorism", up to and shortly after the announcement of the Truman Doctrine in which anti-communism was established as the official international policy and Greece passed from the patronage of the British to that of the Americans. The governmental and British policy of "white terrorism" against members of the National Liberation Front (NLF) and democratic citizens in general and the period of exile for communists during the Truman Doctrine period, is also reflected in sports. Political developments of the period greatly impacted sports in Greece. In this respect, both football and basketball were utilized in the context of broader political pursuits by both the UK and the US respectively. Implemented initiatives concerned, on the one hand, the sidetracking of the Greek NLF (EAM) from the political scene and on the other hand the overall suppression of communism. According to the point of view of the leftists, sports were used as a means of assuring the political identity of the persecuted or exiled athletes and as a means of resistance to the persecution, albeit at the symbolic level. Furthermore, through the printed discourse of the Communist Party of Greece, sports were illustrated and presented as an ideal means of strengthening the nation, in the direction of consolidating a people's democratic society through the struggle of the Democratic Army of Greece, against the nationalist governmental/national army.

Key words: "White terrorism"; Greek Civil War; politics and sports; British/American sports.

Corresponding address:

Ioannis Giannoukos
Democritus University of Thrace
Department of Physical Education and Sport Sciences
University Campus, 69100 Komotini

E-mail:

giannoukosg123@gmail.com